

– честта. Ето какво пише Хегел в своята „Естетика“ за понятията „любов“ и „чест“: „Ако в честта личната субективност се представя в своята абсолютна самостоятелност..., най-висшето в любовта е отдаването на субекта на един индивид от другия пол, отказването от своето самостоятелно съзнание и от своето единично битие за себе си, което се чувства принудено да има своето собствено мнение за себе си едва в съзнанието на другия. В това отношение любовта и честта са противоположни една на друга“¹². В „Кармен“ Мериме е изобразил тъкмо тази противоположност между любов и чест. И тя не се отнася до Кармен, защото циганите живеят чергарски, не са организирани в общество и не се подчиняват на неговите норми. Тази противоположност засяга поведението на отчаяно влюбения в нея дон Хосе, който от идалго – т.е. от благородник, става разбойник, човек извън закона. И това изпадане от съсловието се дължи на безумната му любов към тази циганка, която за него се превръща във фатална, щом като не само го извежда от съсловната му принадлежност, но е и причина за смъртта му. Друг въпрос е, че той пък причинява смъртта ѝ. Той и неговата егоистична любов в най-уродливата ѝ проява – необузdana и дива ревност. Сам дон Хосе обяснява това убийство с изключителното право на господар – правото да имаш всичко, което пожелаеш: „Обичам Кармен и искам да съм само аз.“ – това е неговата житейска философия. Тя е резултат на един мироглед, който не познава правото на собственост у другите – просто не познава римското право. Дон Хосе е заимствал този възглед от разбойниците – цигани. Влизайки в тяхната племенна и най-вече съсловна общност, възприема и техните разбирания. Той е убеден, че целият свят му принадлежи – включително и жената, любимата жена. При такава нагласа у двамата – крайно себична – Кармен също не признава никакви компромиси, трагичната развързка е неизбежна. Защото, нека отново припомним в един по-разширен вариант цитирана вече мисъл на Хегел: „...целите на любовта не могат да се осъществят в конкретната действителност без колизии, защото освен любовта предявяват своите изисквания и права и останалите житейски отношения, и вследствие на това те могат да наскърбят страстта на любовта в нейното единовластие“¹³.

Такава, каквато е, Кармен на Мериме е сякаш първообраз на Димовите фатални жени. Това особено се отнася до първия му роман „Поручик Бенц“. Между Кармен и Елена Петрашева има нещо дълбоко родствено като типаж, а между двете произведения има и не малко сюжетни „заемки“ – т.е. в „Поручик Бенц“ се откриват сюжетни аналогии с новелата на Мериме¹⁴. Нека сумирам своите наблюдения:

1. **Импулсивност** – немотивираност и нелогичност на постъпките у Кармен – от гледна точка на логиката, мотивацията, морала и характерологичните особености на европейца. Точно такава е и поведението на Елена – поведение на разглезена и богата **източна** жена.

2. Абсолютизиране на **личната** свобода, от която Кармен не се отказва дори пред смъртта. Предпочита я пред покорството и не-свободата – такива, каквито ги разбира тя.

Елена също обича да рискува – финалната сцена, която се разиграва между нея, Бенц и Лафарж няма игрови характер. И въпреки че животът ѝ виси на косъм, тя не се смирява, не проси милост, държи се предизвикателно с Бенц, защото е накарнено женското ѝ достойнство – такава, каквото тя го разбира.